

POWIATOWY URZĄD PRACY

w Lublinie

**RAPORT
ZA I - PÓŁROCZE
2010 roku**

**Z MONITORINGU ZAWODÓW
DEFICYTOWYCH I NADWYŻKOWYCH
W POWIECIE LUBELSKIM**

Lublin, październik 2010 roku

SPIS TREŚCI:

1. WSTĘP.....
2. ANALIZA BEZROBOCIA WEDŁUG ZAWODÓW
(GRUP ZAWODÓW)
3. ANALIZA OFERT PRACY WEDŁUG ZAWODÓW
(GRUP ZAWODÓW)
4. ANALIZA ZAWODÓW DEFICYTOWYCH
I NADWYŻKOWYCH.....
7. WNIOSKI

1. WSTĘP.

Rynek pracy jest swoistego rodzaju placem targowym, miejscem, gdzie spotykają się

pracodawcy i osoby poszukujące pracy,

to obszar, na którym rozgrywają się wszelkie procesy z zakresu szeroko rozumianego zatrudnienia i bezrobocia.

Funkcje towaru – pełni praca.

Rosnące potrzeby i ruchy kadrowe w przedsiębiorstwach są następstwem zapotrzebowania na kandydatów do pracy:

- pracodawcy określają wymagania i możliwości podjęcia zatrudnienia w ich firmach,
- osoby poszukujące pracy określają swoje predyspozycje i oczekiwania wobec przyszłej pracy.

Dochodzi do dokonywania transakcji

kupna - sprzedaży pracy.

W tym celu konieczne jest spotkanie pracodawcy dysponującego wolnym stanowiskiem pracy z kandydatem gotowym podjąć oferowane zatrudnienie.

Monitorowanie zawodów deficytowych i nadwyżkowych

jest procesem systematycznego obserwowania zjawisk zachodzących na rynku pracy – dotyczących kształtowania się

popytu na pracę i podaży zasobów pracy

w przekroju terytorialno – zawodowym oraz formułowania na tej podstawie ocen, wniosków i krótkookresowych prognoz niezbędnych dla prawidłowego funkcjonowania systemów:

szkolenia bezrobotnych oraz kształcenia zawodowego.

Zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 20 kwietnia 2004r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (art. 9 ust. 1 pkt. 9) opracowywanie analiz rynku pracy, w tym prowadzenie

monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych jest jednym z zadań samorządu województwa oraz samorządu powiatu w zakresie polityki rynku pracy.

Celem wspomnianego monitoringu jest:

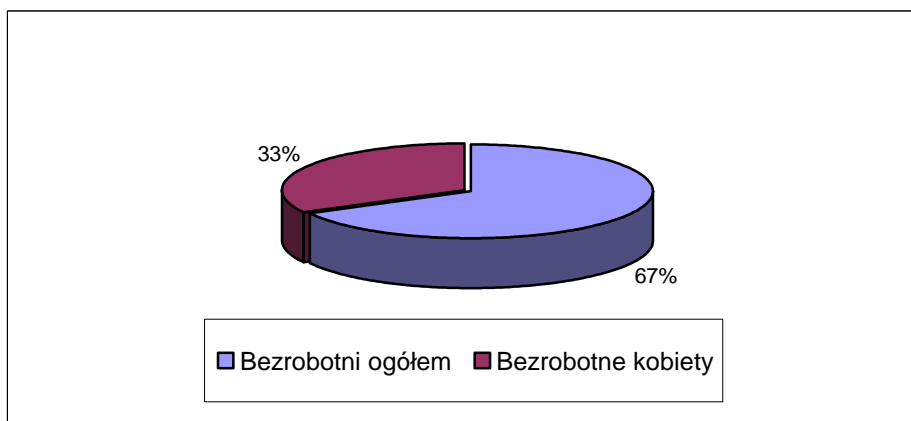
- zwrócenie uwagi na ścisłą współpracę z poradnictwem zawodowym poprzez wskazywanie zawodów poszukiwanych przez lokalnych pracodawców oraz takich na które maleje zapotrzebowanie – w celu określenia kierunków szkoleń osób bezrobotnych, adekwatnych do zapotrzebowania na rynku pracy oraz osób pracujących, ale zagrożonych utratą pracy (art. 64 ust. 1 pkt. 2 Ustawy z dnia 20 kwietnia 2004r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy),
- podnoszenie efektywności pośrednictwa pracy poprzez uzyskiwanie bieżących informacji o planowanym zatrudnieniu (art. 36 ust. 1 pkt 4 w korelacji z art. 37 ust. 1 pkt 4 Ustawy z dnia 20 kwietnia 2004r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy),
- prowadzenie racjonalnej gospodarki środkami Funduszu Pracy, będącymi w dyspozycji Urzędu Pracy na różne aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu, szczególnie na aktywizację absolwentów (art. 108 ust. 1 pkt. 33 Ustawy z dnia 20 kwietnia 2004r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy).
- określenie potrzeb rynku, co może okazać się pomocne przy planowaniu sieci szkół ponadgimnazjalnych w celu zapewnienia ich absolwentom płynnego przejścia ze świata edukacji do świata pracy.

Podstawowymi informacjami do opracowania Raportu I/P/2010 są :

- załączniki sprawozdania MPiPS – 01 „Bezrobotni według zawodów oraz ofert pracy, stan na 30 czerwca 2010r.,
- rozporządzenie ministra gospodarki i pracy z dnia 8 grudnia 2004r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy oraz zakresu jej stosowania (Dz.U.Nr 265 poz. 2644).

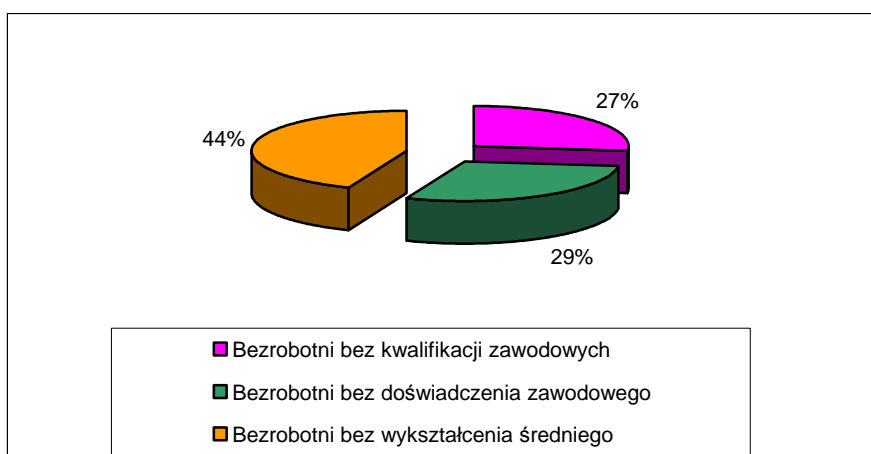
2. ANALIZA BEZROBOCIA WG ZAWODÓW (Grup zawodów).

Według stanu na dzień 30 czerwca 2010 r. w Powiatowym Urzędzie Pracy w Lublinie (łącznie z filiami w Bełżycach i Bychawie) było zarejestrowanych 5207 osób bezrobotnych, w tym 2528 kobiet. W porównaniu ze stanem na dzień 30 grudnia 2009 roku tj. 4419 bezrobotnych, widoczny jest wzrost liczby zarejestrowanych osób.

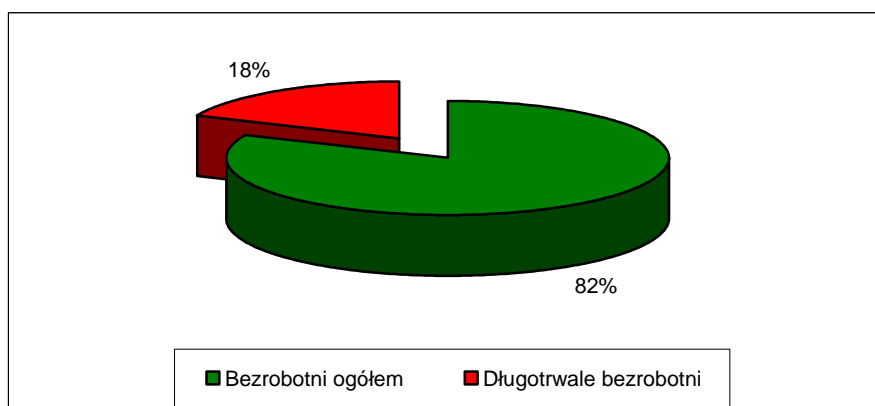
Rysunek 1. Bezrobocie ogółem a bezrobotne kobiety.

Analizując strukturę wykształcenia i stażu pracy bezrobotnych można stwierdzić, iż znaczny udział stanowią osoby bez kwalifikacji zawodowych /1451/, bez doświadczenia zawodowego /1467/ oraz bez wykształcenia średniego /2215/, są to pracownicy niewykwalifikowani, z niskimi, nieadekwatnymi do potrzeb współczesnego rynku pracy kwalifikacjami.

Rysunek 2. Odsetek bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych, bez doświadczenia zawodowego, bez wykształcenia średniego.

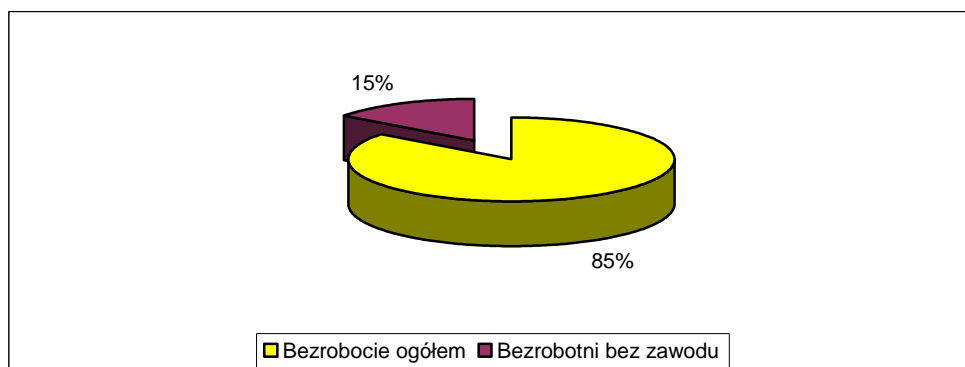
Stosunkowo liczną grupę stanowią osoby długotrwale pozostające bez pracy – 1178 z czego 606 to kobiety.

Rysunek 3. Bezrobotni ogółem a osoby długotrwale bezrobotne.

W grupie osób, które ukończyły szkołę - widoczne jest bezrobocie frykcyjne charakteryzujące się czasowością. Rejestracja młodych osób wynika często z chęci skorzystania z ofert subsydiowanych pozwalających nabyć doświadczenie zawodowe; w I półroczu 2010 roku z oferty stażowej skorzystało 199 osób. W porównaniu z rokiem ubiegłym obserwujemy spadek zainteresowania ofertami stażowymi, coraz więcej wniosków składanych jest ze wskazaniem konkretnego kandydata. Świadczy to o aktywnym poszukiwaniu pracy przez młodych ludzi, którzy chcą zdobyć doświadczenie w interesującej ich dziedzinie zawodowej.

Najliczniejszą grupę wśród zarejestrowanych bezrobotnych stanowiły osoby **bez zawodu** (kod 000000) – 891 osób ogółem (468 kobiet, w tym 55 absolwentów); osób bez zawodu zarejestrowanych **powyżej 12** miesięcy było ogółem 49 (w tym 22 kobiety).

Rysunek 4. Bezrobotni ogółem a bezrobotni bez zawodu.

Największą grupę zawodową wśród zarejestrowanych stanowili :

- **sprzedawcy** (kod 522107) – 513 osób ogółem, w tym 439 kobiet, 9 absolwentów, w tym 8 kobiet; ten zawód generuje długotrwałe bezrobocie – 159 osób w tym 144 kobiety,
- **robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym** (kod 932104) – 176 osób ogółem, w tym 113 kobiet, 2 absolwentów, w tym 1 kobieta; długotrwałe bezrobotni 78 osób ogółem, w tym 53 kobiety,
- **sprzątaczką** (kod 913207) – 107 osób ogółem, w tym 100 kobiet; bezrobotnych powyżej 12-mcy zanotowano 43 osoby, w tym 42 kobiety,
- **kucharz** (kod 512201) – 56 osób ogółem (43 kobiety, 2 absolwentów, w tym 2 kobiety); długotrwałe bezrobotnych było 21 osób w tym 18 kobiet,
- **kucharz małej gastronomii** (kod 512202) – 42 osoby ogółem, w tym 27 kobiet, długotrwałe bezrobotnych w tym zawodzie była 1 osoba,
- **piekarz** (kod 741203) – 48 osób ogółem, w tym 18 kobiet, długotrwałe 11/6 kobiet,
- **cukiernik** (kod 741201) – 45 ogółem, w tym 37 kobiet; długotrwałe 8/8 kobiet,
- **kelner** (kod 512302) – 30 ogółem, w tym 24 kobiety; długotrwałe 10/7 kobiet,
- **fryzjer** /zawód szkolny: Fryzjer, Technik usług fryzjerskich/ (kod 514102) - 51 ogółem, w tym 51 kobiet, absolwentów 3 /3 kobiety; długotrwałe 6/6 kobiet,
- **kosmetyczka** /zawód szkolny: technik usług kosmetycznych/ (kod 514103) – 10 ogółem, w tym 10 kobiet, absolwentów 1/1 kobietę; długotrwałe 3/3 kobiety,
- **specjalista do spraw marketingu i handlu** (kod 241912) – 20 ogółem, w tym 10 kobiet; absolwentów 3/1 kobietę; długotrwałe 5/2 kobiety,
- **pracownik biurowy** / zawód szkolny: technik prac biurowych/ (kod 419101) – 106 ogółem, w tym 87 kobiet, 3 absolwentów, w tym 2 kobiety; długotrwałe 27/24 kobiety,
- **pracownik ochrony mienia i osób** /zawód szkolny: Technik ochrony fizycznej osób i mienia/ (kod 515902) – 42 ogółem, w tym 5 kobiet, 1 absolwent; długotrwałe 6/1 kobietę,
- **pracownik administracyjny** /zawód szkolny: Technik administracji/ (kod 343101) – 33 ogółem, w tym 25 kobiet, absolwentów 3/2 kobiety; długotrwałe 6/5 kobiet,
- **ekonomista** (kod 241102) – 20 ogółem, w tym 16 kobiet, 3 absolwentów, w tym 2 kobiety; długotrwałe 1 osoba,
- **asystent ekonomiczny** /zawód szkolny: technik ekonomista/ (kod 341902) – 40 ogółem, w tym 34 kobiety, 2 absolwentów/2 kobiety; długotrwałe 2/2 kobiety,

- księgowy /samodzielny/ (kod 343201) – 14 osób ogółem, w tym 11 kobiet, 1 absolwent; długotrwanie 3/3 kobiety,
- **asystent rachunkowości** /zawód szkolny: technik rachunkowości/ (kod 412102) – 11 ogółem, w tym 10 kobiet; długotrwanie 4/4 kobiety,
- **kasjer handlowy** (kod 421102) – 23 ogółem, w tym 23 kobiety, absolwentów 1 osoba; długotrwanie 13/13 kobiet,
- technik żywienia i gospodarstwa domowego (kod 321402) – 35 ogółem, w tym 27 kobiet, absolwentów 6, w tym 3 kobiety; długotrwanie 1/1 kobietę,
- technik rolnik (321208) – 24 ogółem, w tym 11 kobiet; długotrwanie 1osoba,
- rolnik produkcji roślinnej i zwierzęcej /zawód szkolny: rolnik/ (kod 613101) – 14 ogółem, w tym 6 kobiet; długotrwanie 2/1 kobietę,
- organizator agrobiznesu /zawód szkolny: technik agrobiznesu/ (kod 341903) – 21 ogółem, w tym 11 kobiet, absolwentów 2/2 kobiety; długotrwanie 2/1 kobietę,
- technik informatyk (kod 312102) – 46 ogółem, w tym 10 kobiet, absolwenci 8/2 kobiety; długotrwanie 2/1 kobietę,
- technik mechanik (kod 311502) – 74 ogółem, w tym 1 kobieta, 6 absolwentów; 5 osób długotrwanie,
- **przedstawiciel handlowy** (kod 341503) – 29 ogółem, w tym 9 kobiet, 1 absolwent; długotrwanie 5/1 kobietę,
- **magazynier** (kod 413103) – 76 ogółem, w tym 10 kobiet; długotrwanie 17/4 kobiety,
- robotnik magazynowy (kod 933104) – 34 ogółem, w tym 7 kobiet; długotrwanie 10/4 kobiety,
- **murarz** (kod 712102) – 65 ogółem; długotrwanie 22 osoby,
- **robotnik budowlany** (kod 931301) – 167 ogółem, w tym 1 kobieta; długotrwanie 43/ 1 kobietę,
- **robotnik gospodarczy** (kod 914103) – 128 ogółem, w tym 20 kobiet; długotrwanie 47/11kobiet,
- **ślusarz** (kod 722204) – 80 ogółem, w tym 2 kobiety, 1 absolwent; długotrwanie 17/1 kobietę,
- **tokarz** (kod 722304) – 17 ogółem, w tym 5 kobiet; długotrwanie 7/3 kobiety,
- stolarz (kod 742204) – 23 osoby ogółem; 8 osób długotrwanie,
- stolarz meblowy (kod 742207) – 12 ogółem, w tym 1 kobieta, 1 absolwent; długotrwanie 4 osoby,
- **elektromonter** /elektryk zakładowy/ (kod 724201) – 17 osób ogółem; długotrwanie 9,

- **operator koparek i zwałowarek** (kod 811102) – ogółem 8 osób; długotrwale 3,
- **spawacz ręczny gazowy** (kod 721202) – 16 osób ogółem; długotrwale 5 osób,
- **spawacz ręczny łukiem elektrycznym** (kod 721203) – 16 osób ogółem; długotrwale 7 osób,
- **kierowca samochodu ciężarowego** (kod 832302) – 60 ogółem; długotrwale 21,
- **kierowca samochodu osobowego** (kod 832101) – 52 osoby ogółem, w tym 1 kobieta; długotrwale 20,
- **mechanik samochodów osobowych** (kod 723105) – 36 ogółem; długotrwale 10,
- **szwaczka** (kod 743604) – 37 ogółem, w tym 37 kobiet; długotrwale 13/13 kobiet,
- **krawiec** (kod 743304) – 46 ogółem, w tym 45 kobiet; długotrwale 11/10 kobiet,
- **obuwnik przemysłowy** (kod 744304) – 11 ogółem, w tym 7 kobiet; długotrwale 3/1 kobietę,
- **opiekunka domowa** (kod 513301) – 12 osób, w tym 12 kobiet; długotrwale 6/6 kobiet,

3. ANALIZA OFERT PRACY WG ZAWODÓW (Grup zawodów).

W 2010 roku Powiatowy Urząd Pracy w Lublinie (łącznie z filiami w Bełżycach i Bychawie) dysponował 1192 ofertami pracy, dla porównania w czerwcu 2009 pracodawcy zgłosili 1068 ofert pracy.

Najwięcej ofert pracy było dla:

- sprzedawców (522107) – 144,
- pracownik biurowy /zawód szkolny: Technik prac biurowych/ (419101) – 133,
- robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym (932104) – 123,
- robotnik gospodarczy (914103) – 102,
- pracownik administracyjny /zawód szkolny: Technik administracji/ (343101) – 44,
- pomocniczy robotnik szklarniowy (921104) – 35,
- robotnik budowlany (931301) – 33,
- operator urządzeń do produkcji elementów z betonu komórkowego (821205) – 28,
- magazynier (413103) – 17,
- fryzjer /zawody szkolne: Fryzjer, Technik usług fryzjerskich/ (514102) – 13,
- kierowca samochodu ciężarowego (832302) – 13,
- Mechanik samochodów osobowych (723105) – 11,

- Ślusarz (722204) – 11,
- kucharz (5122010) – 11,
- Pozostali operatorzy urządzeń przemysłu ceramicznego (813290) – 10,
- Monter izolacji budowlanych (713401) – 10,
- Sprzątaczką (913207) – 10,
- Pomocniczy robotnik polowy (921101) – 10,
- specjalista do spraw marketingu i handlu /sprzedaży/ (241912) – 9,
- księgowy /samodzielny/ (kod 343201) – 9,
- technik informatyk (312102) – 8,
- handlowiec /zawód szkolny: Technik handlowiec/ (341501) – 8,
- przedstawiciel handlowy /przedstawiciel regionalny/ (341503) – 8,

W 2010 r. – podobnie jak w II poł. 2009 r. pracodawcy mało, lub zupełnie nie zgłaszają miejsc pracy do urzędu.

Charakteryzując zarejestrowanych bezrobotnych pod względem posiadanych przez nich kwalifikacji i zawodów możemy stwierdzić, iż przeważają osoby bez zawodu, do grupy tej zaliczymy zarówno absolwentów liceów ogólnokształcących, jak również tych, którzy zakończyli edukację na poziomie szkoły podstawowej czy gimnazjum. Osoby te wymagają przyuczenia do zawodu w formie kursowej, w celu zwiększenia swoich szans na zdobycie pracy.

Znaczna część ofert będących w dyspozycji PUP w Lublinie jest adekwatna do kwalifikacji i umiejętności zarejestrowanych bezrobotnych. Jednak duża liczba ofert zawiera wymagania, którym osoby bezrobotne nie są w stanie sprostać, chodzi o wykształcenie wyższe, dodatkowe uprawnienia, znajomość języków obcych, certyfikaty, doświadczenie. Bezrobotnym brakuje też często predyspozycji psychicznych i umiejętności interpersonalnych, szczególnie w zawodach przedstawiciela handlowego, handlowca.

4. ANALIZA ZAWODÓW DEFICYTOWYCH I NADWYŻKOWYCH.

Zawód deficytowy to zawód, na który występuje na rynku pracy wyższe zapotrzebowanie niż liczba osób poszukujących pracy w tym zawodzie.

Zawód nadwyżkowy to zawód, na który występuje na rynku pracy mniejsze zapotrzebowanie niż liczba osób poszukujących pracy w tym zawodzie.

Ustaleniu tego, czy zawód jest deficytowy czy nadwyżkowy służy wskaźnik intensywności nadwyżki (deficytu) zawodów. Przyjęto, że zawody o wskaźniku:

- mniejszym niż 0,9 to zawody nadwyżkowe
- w przedziale od 0,9 do 1,1 to zawody zrównoważone (wykazujące równowagę na rynku pracy)
- większym niż 1,1 to zawody deficytowe.

MAX – dla danego zawodu przy zgłoszonych ofertach pracy nie było zarejestrowanych osób.

W grupie zawodów **deficytowych**, w których wartość wskaźnika intensywności deficytu wynosi więcej niż 1,1 znalazły się następujące zawody: operatorzy urządzeń przemysłu ceramicznego/zawód szkolny: Operator urządzeń przemysłu ceramicznego - obejmuje grupę elementarną (8132)/ - wskaźnik intensywności deficytu wyniósł 14, operatorzy pojazdów wolnobieżnych rolniczych i leśnych (grupa elementarna(8331)) – wskaźnik intensywności deficytu wyniósł 8, operatorzy maszyn i urządzeń do produkcji betonu, asfaltobetonu, elementów betonowych i kamiennych i pokrewni (grupa elementarna (8212)) – wskaźnik intensywności deficytu wyniósł 7,25.

Zawody deficytowe - zazwyczaj - wiążą się z wysokimi kwalifikacjami zawodowymi, potwierdzonymi dyplomem, będących wynikiem wieloletniego kształcenia. Aktualny deficyt zawodów na rynku pracy spowodowany jest otwarciem rynków pracy w Unii Europejskiej oraz niskim stanem płac jakie proponowane są na danych stanowiskach.

Istnieją także inne zawody, które nie zostały wykazane w tabelach, ale zdaniem pracowników urzędu należy uznać za deficytowe: pracownicy dociepleń, inżynierowie różnych specjalności, ekonomiści z wykształceniem wyższym, mężczyźni z wszelkiego rodzaju wykształceniem technicznym, samodzielne księgowe.

W grupie zawodów **nadwyżkowych**, w których wartość wskaźnika intensywności deficytu wynosi mniej niż 0,9 znalazły się m.in. następujące zawody: sekretarka, nauczyciele szkół podstawowych, nauczyciele gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, filolodzy i tłumacze, psychologodzy i pokrewni, ogrodnicy terenów zieleni, specjaliści do spraw zarządzania zasobami ludzkimi, ekonomiści, asystent ekonomiczny, lekarze weterynarii, elektrycy budowlani i pokrewni, maszyniści silników, kotłów parowych i pokrewni, kierowcy

autobusów i motorniczowie tramwajów, operatorzy maszyn i urządzeń do obróbki metali, inżynierowie rolnictwa, leśnictwa i pokrewni, technicy informatycy, technik elektryk, technik mechanik, technik mechanizacji rolnictwa, technik rolnik, technik żywienia i gospodarstwa domowego, przedstawiciel handlowy, kucharz, kucharz małej gastronomii, kelner, kosmetyczka, pracownik ochrony osób i mienia, murarz, malarz budowlany, ślusarz, mechanik samochodów osobowych, inżynierowie mechanicy, mechanik – operator pojazdów i maszyn rolniczych, piekarze, cukiernicy i pokrewni, stolarz, stolarz meblowy, kierowca samochodu osobowego, palacz pieców zwykłych, pomoc kuchenna, robotnik placowy, robotnik drogowy, robotnik budowlany, pakowacz, robotnik magazynowy, szklarze i pokrewni, dietetycy i żywieniowcy, opiekunki dziecięce.

Nadwyżka nie wynika ze stanu faktycznego braku ofert zatrudnienia, ale bardziej z osobistych sytuacji osób bezrobotnych lub tzw. bezrobocia oczekującego.

Zawody **zrównoważone**, dla których wskaźnik intensywności deficytu/nadwyżki kształtuje się pomiędzy wartością 0,9 a 1,1 to: specjaliści szkolnictwa i wychowawcy gdzie indziej niesklasyfikowani, robotnicy przy pracach prostych w przemyśle, dekarze, kierownicy działów zaopatrzenia i dystrybucji, Tkacze, dziewiarze i pokrewni (zawód szkolny: Rękodzielnik wyrobów włókienniczych - obejmuje grupę elementarną 7432), księgowi, ciągnacze i tłoczarze, elektroenergetycy i pokrewni, elektromonterzy, tynkarze i pokrewni.

7. WNIOSKI.

Pomimo, że monitoring zawodów nie daje pełnego obrazu sytuacji na rynku pracy, pozwala jednak na identyfikację tendencji jakie zachodzą w obszarze popytu i podaży.

W oparciu o sporządzony ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych, analizę napływu bezrobotnych oraz ofert pracy według zawodów nasuwają się następujące spostrzeżenia i wnioski:

- Z dokonanego rozpoznania wynika, że na rynku pracy w powiecie lubelskim daje się zauważyć zupełny brak przydatności tego narzędzia monitorowania.
- Wyniki przeprowadzanych badań w identyfikowaniu zawodów deficytowych i nadwyżkowych w oparciu o statystykę rynku pracy nie są w stanie określić rzeczywistej skali zjawiska w przedmiotowym zakresie. Jest to spowodowane tym, że

nie wszystkie wolne miejsca pracy zgłaszane są przez pracodawców do urzędów pracy.

- Należy brać również pod uwagę fakt, że część bezrobotnych sklasyfikowana jest w zawodzie wyuczonym a część w zawodzie wykonywanym. Coraz więcej bezrobotnych może być sklasyfikowana w wielu zawodach, ale w momencie rejestracji umieszczana jest w ewidencji komputerowej pod jednym kodem zawodu.
- Szczególną grupę tworzą osoby „**skazane na bezrobocie**”, które pozostają w ewidencji PUP powyżej 2 lat. W przeważającej większości tym osobom brakuje chęci do podjęcia jakiejkolwiek pracy, a w ewidencji PUP pozostają:
 - a - ze względu na świadczenia ubezpieczenia zdrowotnego,
 - b - z przekonania, że będąc zarejestrowanym w PUP zwiększą sobie staż pracy
 - c - w wyniku przeświadczenia, że nie są w stanie sprostać aktualnym wymogom rynku pracy.

Stąd konieczność wdrażania programów aktywizujących dla osób długotrwale bezrobotnych, które bez pomocy z zewnątrz nie podejmą pracy zawodowej.

- Widoczna jest również „**poczekalnia**”, w której znajdziemy osoby poszukujące pracy na rynku pierwotnym. PUP - z tego segmentu rynku - posiada mało ofert pracy. Rynek pierwotny rzadko zgłasza swoje potrzeby zatrudnienia do urzędu pracy. Osoby z „poczekalni” wymagają ciągłych i różnorodnych form aktywizujących na odpowiednio wysokim poziomie, bowiem stąd rośnie grupa osób „skazanych na bezrobocie”.
- W grupie osób „**gotowych do podjęcia pracy od zaraz**” z tzw. bezrobocia frykcyjnego widać tendencję wzrostową. Jednocześnie wzrasta zainteresowanie wspartymi formami zatrudnienia. Ta grupa jest najbardziej otwarta na wszelkie formy doskonalenia umiejętności. Oczekuje realnej pomocy, ukierunkowania, porady – zorientowanej na właściwe dopasowanie się do rynku pracy.